

ВИХОВАННЯ ДЕРЖАВНИЦЬКОГО ІДЕАЛУ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено пошуку ефективних способів залучення учнівської молоді до державницького виховання. У матеріалах автор відзначає, що проблема виховання в умовах позашкільних закладів широко представлена з погляду розвитку та педагогічної психології, методології позашкільної освіти в загальних дослідженнях. Визначено, що для виховання державницького ідеалу в учнів, які відвідують позашкільні заклади, необхідна спеціальна педагогічна робота. Особлива увага педагогів має бути спрямована на пробудження почуття гідності за свою державу, розвиток і самореалізацію кожного учня, здатність до представлення й захисту державницьких інтересів, виховання бажання примножувати культуру своєї держави. З'ясовано, що такі емоції та прагнення з'являються в процесі активної участі учнівської молоді в проектній діяльності. Виявлено, що проект і проектна діяльність – це те, що спонукає учасників позашкільної освіти постійно вдосконалювати знання та, власне, погляди на проблемну ситуацію, що постає в державі. Проведений аналіз позашкільного освітнього процесу й численних досліджень показав, що проектна активність, заснована на проблематичності та креативності, формує і зміцнює державницький ідеал в учнівській молоді. У результаті дослідження розроблено й запроваджено педагогічний проект для учнівської молоді «Фарби державницького ідеалу», що має на меті озайомити учнівську молодь зі складниками державницького виховання, з критеріями визначення позитивної мотивації й особистих якостей державника. У процесі діяльності виявлено, що учнів найбільше приваблює інтерактивна форма роботи, нестандартне поєднання різних видів діяльності. Результати проектної діяльності підтверджують актуальність і змістовність процесу виховання державницького ідеалу в учнівській молоді.

Ключові слова: державницький ідеал, учнівська молодь, проектна діяльність.

Постановка проблеми. У контексті пошуку змісту, форм і методів удосконалення виховної роботи в умовах позашкільних закладів ученими досліджуються різноманітні прийоми, що сприяють формуванню активної позиції учнівської молоді стосовно своєї держави.

Натепер триває третій етап (2018–2019 рр.) реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [4], у рамках чого відбувається проведення моніторингу системи патріотичного виховання дітей і молоді за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, психологічного тестування; проведення науково-методичних конференцій, створення банку передового педагогічного досвіду на інформаційному веб-ресурсі; аналіз здобутого, встановлення досягнень і викликів, корекція навчально-виховних впливів з урахуванням результатів моніторингу. Саме тому актуальними, на наш погляд, є розроблення та запровадження міні-проектів, спрямованих на формування державницького ідеалу учнівської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомою для дослідження є педагогічна школа національного виховання світового рівня, що заснована в працях Т. Шевченка, М. Максимовича, О. Потебні, П. Юркевича, М. Драгоманова, Б. Грінченка, В. Каразіна, М. Шашкевича, І. Франка,

М. Грушевського, В. Вернадського, С. Єфремова, С. Русової, К. Ушинського, Г. Ващенко та ін.

Концептуальні засади національного виховання опрацьовано в наукових роботах І. Бега, М. Євтуха, П. Кононенка, В. Кузя, О. Любара, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської та ін.

Психолого-педагогічні, соціально-педагогічні особливості національно-патріотичного виховання представлено в працях О. Вишневського, Т. Дем'янюк, А. Капської, І. Коваленко, П. Кононенка, І. Мартинюка, В. Оржеховської, С. Павлюка, А. Погрібного, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, К. Чорної, П. Щербаня та ін.

Указом Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» як складники національно-патріотичного виховання визначено громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне. Досліджуючи формування державницького ідеалу учнівської молоді, проаналізуємо ці складники та засоби їх реалізації в позашкільних закладах.

Так, наприклад, у місті Тернополі в позашкільному закладі «Центр творчості дітей та юнацтва «Терноцвіт» громадянсько-патріотичне виховання представлено комплексом взаємопов'язаних компонентів навчально-виховного процесу,

де реалізуються основні цілі, завдання, принципи, засоби, методи через використання різноманітних форм виховної роботи в умовах позашкільного навчального закладу. Провідними цінностями виховної системи є патріотизм, духовність, відповідальність, моральність, толерантність, творчість і співпраця. Пріоритетними напрямками громадянсько-патріотичного виховання є опанування історичної та духовної спадщини рідного краю; духовне зростання в україномовному середовищі; формування активної громадянської позиції; готовність до захисту України; готовність до творчої продуктивної праці в ім'я України.

Щодо військово-патріотичного виховання, то зазначимо, що в позашкільних навчальних закладах Київщини працюють клуби, метою яких є дослідження подій Великої Вітчизняної війни. Так, у Вишгородському районному центрі художньої творчості дітей, юнацтва та молоді «Дивосвіт» діє історико-краєзнавчий клуб «Пошук», у Згурівському районному будинку дитячої та юнацької творчості – клуби «Пам'ять» і «Юні шукачі», у Бориспільському районному будинку дитячої та юнацької творчості, Іванківському районному центрі дитячої та юнацької творчості, Кагарлицькому районному центрі дитячої та юнацької творчості успішно функціонують гуртки «Патріот». Вихованці позашкільних закладів області щорічно беруть участь у Всеукраїнському конкурсі мультимедійних проєктів «Врятувати від забуття», де головною темою досліджень учнівської молоді є переважно події Великої Вітчизняної війни.

І щодо третього складника національно-патріотичного виховання – духовно-морального виховання, варто вказати, що воно передбачає формування в учнівській молоді на засадах православних цінностей таких рис духовної свідомості, як почуття (сумління, обов'язку, віри, відповідальності, патріотизму); індивідуальне духовне обличчя (терпіння, послух); особиста позиція (здатність розрізняти добро і зло, прояв самовідданої любові (до ближніх), готовність до подолання життєвих випробувань); духовно зумовлена поведінка (готовність до служіння людям і Батьківщині, проявів духовної розсудливості, милосердя, доброї волі тощо).

До основних напрямів духовного зростання особистості належить виховання поваги до прав, свобод та обов'язків людини; виховання високих духовних почуттів і моральної свідомості; виховання працелюбності, творчого ставлення до навчання, праці, життя; формування ціннісного ставлення до здорового способу життя; формування ціннісного ставлення до зміцнення батьківської сім'ї і створення власної сім'ї й народження дітей; виховання духовного ставлення до природи, навколишнього середовища (екологічне виховання); виховання цілісного ставлення до прекрасного та

вічного, формування уявлень про органічний зв'язок естетичних і моральних ідеалів у багатоміжовій спадщині вітчизняної культури. Прикладом позашкільного закладу, де активно впроваджують нові форми й методи духовно-морального виховання, є Рожнятівський районний Будинок дитячої та юнацької творчості (Івано-Франківська область). Цікавими формами роботи з дитячим колективом є різноманітні майстер-класи, флешмоби, квести, банси, що сприяють об'єднанню, згуртуванню, спільній роботі. Так, проведено флешмоб до Дня Незалежності України «Хай майорить наш прапор під вільним небом України», до Міжнародного дня миру – банс «Україна – це я, Україна – це ти, Україна – це ми!» та виготовлена карта України «Подаруй голуба миру», до Дня Вишиванки – майстер-клас з виготовлення вервочок воїнам АТО, до Міжнародного дня захисту дітей – флешмоб «Хай у серці кожної дитини горить любов до України» та конкурс малюнка на асфальті.

Отже, у руслі означеної нами теми формування державницького ідеалу учнівської молоді має базуватися на трьох складниках: громадянсько-патріотичному, військово-патріотичному та духовно-моральному вихованні.

Про державницький ідеал зазначено в дослідженні Я. Турчиної, яка представила шляхи його формування на основі спадщини О. Ейхельмана. Ученою акцентовано увагу на тісному взаємозв'язку між питаннями державного розвитку та практичними актуальними потребами суспільно-політичного життя, тобто подано правове обґрунтування системи міжнародних відносин із застосуванням аналізу геополітичної ситуації та визначення місця України в ній; правову організацію держави, адміністративне управління з використанням світового досвіду, адаптованого до потреб України.

Відповідно до цього, варто звернути увагу на наукові погляди академіка І. Беха, який писав: «Дійсне державницьке виховання виходить за рамки якостей соціального виховання: воно вимагає від особистості емансипації від групових інтересів і долучення до вищих моральних переживань і цінностей» [1].

Мета статті. Головною метою статті є висвітлення особливостей державницького виховання учнівської молоді за умови використання проєктної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Як теоретико-практичні аспекти формування державницького ідеалу учнівської молоді розглянемо проєкт і проєктну діяльність.

Метод проєктів передбачає виховання особистості в процесі діяльності, саме тому застосування методу проєктів у позашкільному закладі має на меті стимулювання інтересу учнів до певних проблем і розв'язання цих проблем через

діяльність. У процесі цієї діяльності відбувається закріплення рис у поведінці, вчинках і діях.

У науково-педагогічних джерелах поняття «діяльність» об'єднує розуміння діяльності як свідомого процесу, адже це активна взаємодія людини з навколишньою дійсністю, у ході якої людина є суб'єктом, цілеспрямовано впливаючи на об'єкт і задовольняючи таким способом свої потреби [6]. Також діяльність – це спосіб буття людини у світі, здатність її вносити в дійсність зміни. За українським педагогічним словником, до основних компонентів діяльності належать суб'єкт із його потребами; мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети [3]. Результатом діяльності є перетворення як у зовнішньому світі, так і у самій людині, її знаннях, мотивах, здібностях.

Загалом поняття «проект» пояснюється як сукупність концептуальної й формальної моделі, пакет документів, що подає опис предметною мовою того, що і як має бути зроблено [2]; ще одне трактування – це комплекс взаємозалежних одномоментних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей за обмежених часових, бюджетних, кадрових та інших ресурсів [5].

Проаналізуємо дослідження, що присвячені проектній діяльності. Питання громадянської активності в проектній діяльності досліджував А. Тимошкова. Вікова категорія дослідження – студентство. Завдання учасників полягало в дослідженні проблем розвитку міст, збереженні архітектурних пам'яток, культурних традицій міста тощо. Ученою доведено, що проектна діяльність дає змогу зосередитись на розвитку особистості, на здатності до самовизначення та самовдосконалення, що, на нашу думку, є актуальним і для формування державницького ідеалу учнівської молоді.

Наведемо низку прикладів застосування проектної діяльності відповідно до державницького виховання.

Актуальним і водночас цікавим, як нам видається, є проект з онлайн-навчання «Вишкіл», заснований у 2016 р. В. Корсунем (м. Київ). Активно діючий проект, що являє собою серію навчальних відеокурсів за різноманітною військовою та парамілітарною тематикою, від вогневої підготовки до тактичної медицини і громадянської оборони. Учасники проекту мають можливість не тільки вивчати навчальний матеріал, а й протестувати якість засвоєння знань за допомогою різноманітних інтерактивних тестів. Проект призначений для студентів і старших школярів.

Ще один приклад: за інформацією Урядового порталу в серпні 2018 р., на Львівщині на базі Кінологічного навчального центру Державної прикордонної служби України завершився

Всеукраїнський дитячо-юнацький військово-патріотичний вишкіл Мінмолодьспорту «Джура-Прикордонник». За словами І. Жданова, «започатковано справжнє державницьке національно-патріотичне виховання» [10].

Як бачимо, форму проведення представлено як «вишкіл», що, за академічним тлумачним Словником української мови, означає ретельне навчання чого-небудь, прищеплення певних навиків, привчання до дисципліни тощо [7].

У попередніх дослідженнях нами визначено сутність державницького виховання як процес впливу вчителів і батьків на учнів з метою виховання в них духовно-моральних цінностей, національно-патріотичних почуттів, громадянськості, формування ідеалу свідомого політичного діяча, який служить народу, що проживає на території, за яку політична влада несе відповідальність.

Отже, у зв'язку з тим що державницьке виховання вбачає розвинене відчуття себе частиною держави, впевненості в державному захисті (існування законодавчої бази в дії), прагнення до збереження культури й національних цінностей суспільства, нами розроблено та впроваджено проект «Фарби державницького ідеалу». У проекті брали участь 38 учнів 8, 9 класів, які відвідують позашкільний заклад – Малу академію наук (м. Мелітополь).

Метою проекту є формування державницького ідеалу учнівської молоді. Головними завданнями визначено такі:

1. Ознайомити учнів з понятійним апаратом теми державницького виховання.
2. Сприяти засвоєнню основ громадянсько-патріотичного виховання.
3. Розвинути розуміння учнів щодо сутності військово-патріотичного виховання.
4. Виховання духовно-моральних цінностей.

Реалізація завдань проекту відбувалася так. З метою розв'язання першого завдання нами запропоновано учням узяти участь у квесті. Цей вид діяльності передбачав проведення учнями інтерв'ю серед знайомих і незнайомих людей про важливість державницького виховання, самостійну пошукову діяльність із вивчення змісту ключових понять.

Друге завдання ми реалізували завдяки розв'язанню ситуативних вправ.

Третє завдання передбачало учнівську участь у заході «Відеоальманах», де представлено документальні фільми військово-патріотичного напрямку (наприклад, «Іній», «Рідні»); передбачено участь у благодійних акціях тощо.

У рамках четвертого завдання учням запропоновано взяти участь у тренінгах духовно-морального спрямування «ДЕРЖАВІЯ», які спрямовані на вивчення та закріплення знань про традиції, обряди і свята.

З метою перевірки впливу проектної діяльності на процес виховання державницького ідеалу учнівської молоді нами розроблено анкету-опитувальник, завдання якої подано учасникам на початку проекту й після його завершення. Наведемо приклади питань: «Що, на Вашу думку, передбачає державницьке виховання?», «Що є для Вас державницьким ідеалом?», «Укажіть, чому саме натеper є актуальним виховання державницького ідеалу?» або «Доповніть речення: найбільш актуальними, на мою думку, є такі форми державницького виховання, як ...».

Висновки і пропозиції. На основі проведеної дослідно-експериментальної роботи, що полягла в розробленні й упровадженні педагогічного проекту «Фарби державницького ідеалу», варто підкреслити її ефективність і результативність. Кінцевий результат проекту передбачав розроблення авторських презентацій. Критеріями оцінювання ефективності цього процесу є самостійність, ініціативність і креативність. На думку учнів, які брали участь у ньому, проект для них – це можливість, виконуючи низку завдань самостійно або в груповій формі, максимально використовувати власні можливості. З анкет відомо, що учні задоволені тим, що вдалося випробувати свої сили, принести реальну користь, публічно показавши результат.

Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо в розробленні методичних рекомендацій для педагогів позашкільної освіти.

Список використаної літератури:

1. Бех І. Наголос – державницьке виховання. Освіта: громад. політ. тижневик. 2014. № 47. С. 3.
2. Гитман Е., Гитман М. Проект в образовательной области «Технология». Школьные технологии. 2002. № 6. С. 136–137.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, додаток до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. Київ: М-во освіти і науки України, 2015. 10 с.
5. Петрова І.В. Проектування в соціально-культурній сфері: навчальний посібник. Київ: Вид-во КНУКІМ, 2007. 372 с.
6. Психологический словарь / под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова. Москва: Педагогика-Пресс, 1996. С. 95.
7. Словник української мови: в 11 т. 1970. Том 1. С. 542.
8. Тимошкова А.С. Формування громадянської активності студентів під час проектної діяльності. Педагогічний альманах. 2013. Випуск 19. С. 38–42
9. Турчин Я. Основні напрямки наукових досліджень О. Ейхельмана: шлях до формування державницького ідеалу. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2010. Випуск 22. С. 34.
10. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/igor-zhdanov-mi-zapochatkuvali-spravzhnyederzhavnicke-nacionalno-patriotichne-vihovannya>.

Senyk A. Education of the state ideal in student youth by means of project activity

The article is devoted to the effective ways search of attracting students to state education. There are author notes that the problem of education in the conditions of out-of-school institutions is widely represented in terms of development and pedagogical psychology, methodology of extracurricular education in general studies in the materials. It is determined that for the education to state ideals pupils' attending out-of-school establishments need special pedagogical work. Special attention of teachers should be aimed at awakening a sense of dignity for their state, the development and self-realization of each student, the ability to represent and protect the state interests, education of the desire to multiply the culture of their state. It is revealed that such emotions and aspirations arise in the process of pupils active participation in the project activity. It was found out that the project and the project activity are what prompts participants of extracurricular education to constantly improve their knowledge and their views on the problem situation in the state. The conducted analysis of the extracurricular educational process and numerous studies showed that the project activity, based on problematics and creativity, forms and strengthens the state ideal in student youth. As a result of the study, a pedagogical project for student youth "Paints of the state ideal" was developed and implemented, which was aimed at introducing students with the components of state education, with criteria for determining the positive motivation and personal qualities of the state. In the process of activity, it was discovered that students are most attracted by the interactive form of work, the non-standard combination of different activities. The results of the project activity confirm the relevance and meaningfulness of the raising the state ideals process in the student's youth.

Key words: state ideal, student youth, project activity.